

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૪૩૩૬

વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ માધ્યમ પિત્તાનું ગ્રંથ
લોહન

વિષય દે. : ૪

પ્રેત ભોજનનું આજ્ઞાન.

સાખી. (કલ્યાણ.)

સુખદાતા સતિ પાર્વતી, દુઃસહ દુઃખ હરનાર,
ભાગ્યવંત હે ભગવાત, વરદાઇ ઉદાર;
સેવક જન રંજન સદા, નમું હું વારંવાર,
સહજ સમરતાં સહાય હો, જય જય ગુણ આગાર.

કલ્યાણ.

(અનંત એકજ છે અવિનાસી.—એ રાગ.)

સદ્ગુણ કૃતિ કર માતૃ હે મહારી,	
સુમતિ પ્રેરક સદાયે દયાળી;	સદ્ગુણ.
જ્ઞાતિ હિત ચિત સ્થીર કરી સ્થાપો,	
પ્રમદ્યું ભવાની કૃપા એ તહારી;	સદ્ગુણ.
અધમ ઉદ્ધારક જ્ઞાતિ કે ગંગા,	
ઉભય શિવા નહિ અન્ય હિતકારી;	સદ્ગુણ.
દ્રઢિભૂત છે એ મંત્રજ મહારો,	
સાધક તેનો અમર સુખાળી;	સદ્ગુણ.

ગીતી.

ધનવંતે ધન અર્પી, જ્ઞાતિ હિતનું કાર્ય સદા કરવું;
સુચે સુબોધ અર્પી, કાપી જડતા શ્રેષ્ઠ જ્ઞાન ભરવું.

છરપો.

હોય અખૂટ ભંડાર ભક્ષે ધનથી છલકાતા,
પામી રાજ્યમાં માન બન્યા હોયે મદ માતા,
નાંખી મુઝે હાથ કાજ જશનાં બહુ કીધાં,
સભાજીત ધરી નામ પાણી પંડિતનાં લીધાં;
વળી કળા બાજીમાં પૂર્ણ તે હરેક વાતે સમર્થ છે.
અમર જ્ઞાતિ અભિમાન વીણુ શ્વાનપુછ સમ વ્યર્થ છે.

પદ.

(દાસ પર દયા લાવોરે—એ રાગ.)

સાચુ સગું છે નાણુંરે, આરે જગતમાં સાચુ સગું છે નાણું;
નારી પણ માગે નાણું નાણાથી થાયે ટાણું;
હું તો પ્રભુ દોઢો જાણું જાણુંરે. આરે જગતમાં.
નશીબેથી નાણું ભાગે વહાલાથી વેર જાગે;
લાગે નહિં કાંઈ દામ ડોકાણું રે. આરે જગતમાં.
ધરમાં જો હોયે નાણું, પ્રેમે નારી પીરસે ભાણું;
નાણું વસાણું અમર જાણું રે. આરે જગતમાં.

અયત.

ગર ધરમેં જર હય તો ફતીયામેં લહર હય,
સિવા જરફી જીન્દગાની કાતીલ ઝહર હય;

પદ કાલીંગડા.

જોને જોને પ્રાણી કમાણી માટીમાં મળે,
માટીમાં મળેરે પ્રાણી માટીમાં મળે; જોને.
શ્રમ ફેગટમાં જાયે અવળા વેપારે શું વળે;
અંધ જનના દગેલ દાણે પેટ કુતરા ભરે. જોને.
મીઠું મીઠું ખોલી તુજને સગાં સંબંધી છળે,
મારા સમજ કરશે અજગો અમર આખર મળે;

૫૬.

(ગર્ગગુરુને મેંતો વસ કરી લીધા.—એ રાગ.)

ખર્ચ કરો ના કદી કરજ કરીને,
 નહીંતો પસ્તાવો છે પેટ ભરીને; ખર્ચ.
 અર્થ વિના જો ગર્થ ખરચીએ,
 ગાંઠ ગુમારીએ ગાંઠા હરીને. ખર્ચ.
 શત્રુ વિરામે જીવજ લધને,
 કરજ ન છોડે પ્રાણ હરીને; ખર્ચ.
 સાંપ્રત સમયના નુતન વૈભવ,
 ચેતી અમર રહો ખુબ ડરીને. ખર્ચ.

હુલો.

મંડપ નાંખે સહુ મળી, કાઢ્યામાં નહિ કોય;
 લાગે તે પછી ભોગવે, જોયા જોતી હોય.

ગીતી.

ચેપી મરજ સમ ડરજો, કરજ યુક્તના કાર્ય થકી નીત્યે;
 અમર પ્રાર્થના એ છે, હિત શિક્ષાને સ્થિર કરો ચિત્તે.

મરાઠી સાખી.

કર્મ કરીને ખર્ચ કર્યાની, કહુ સત્ય એક કહાંણી,
 જાણી સહુ જન સાર લેશે, નિશ્ચે દયા દીત આણી;
 શાણી શિક્ષા પરમાણી, ટાળી રોપ રાગ આણી.

(પૂર્વરંગ સમાપ્ત.)

દુહો.

દુરબળ ગાત્ર સપ્રજા થયા, ગયું શરીરનું જોમ,
હાથ પગ અટકી પડ્યા, શ્વેત થયાં સહુ રોમ.

પદ.

(સન્યાસી સન્યાસી બેઠો,—એ રાગ)

જીવાની જીવાની નથી રહેવાની તનની જીવાની.
વૃદ્ધ જનો જે નજરે પડે છે આજે,
હાલત એજ થવાની થવાનીનથી રે.
ખીલ્યું તે ખરશે કુલ્યુ કરમાશે,
તજોને ગુમાન ગુમાની ગુમાની... ..નથી રે.
શ્રેષ્ઠ કર્મ જો બન્યુ ન આ વયમાં,
અમર ગણાશે નાદાની નાદાની.....નથી રે.

દુહો.

કશ્ચી કંઠ રૂંધાઈ ગયો, વધ્યો શ્વાસનો જોસ;
કુટ્યા સાંધા શરીરના દેહ થયો બેહોસ.

પદ.

(જીહ્વું જીહ્વું જીવીત ખરું જાણુમારે.....એ રાગ.)
પ્રભુ લજ્યાનો અવસર રૂડો જાય છે રે. પ્રભુ.
સુખના સમયે ભુલી જઈએ,
હરીનામ સ્વપ્ને ના લઈએ,
આખર વેળા પોકારે શું થાય છે રે. પ્રભુ.

બદ્દેલીમાં ઉંમર ગાળો,
 વૃદ્ધપણમાં માળા ઝાલો,
 એ ઢંગે શું અમર હરી દગાય છેરે. પ્રભુ.

દુહો.

નાડ રહી કરના વિષે, પ્રાણ ગયા પરત્નોક,
 જીવ જતાં જાણ્યો નહિ, રહ્યો છવાઇ શોક.

માધાના ભાધ્યો.- ગીતી.

આંખ મીચીને જોડો, હેઠે હૈયે નીરાંત વાળા ને;
 બાપાનું શું ધાયું, કર ખુલાશો લાજ નીહાળી ને.

માધો.-

દીંડી.

નહીં બારમાનો દિવસ ભાધ વીતે,
 વધે લાજ કાર્ય કરો તે ખચીતે;
 લાવો જણસ ભાવ જોધએ જેવી રીતે,
 કરું સાતિ ગામ કેરી પૂર્ણ પ્રીતે.

પદ.

(આ પ્રેમ તણી ખીમારી.....એ રાગ.)

ધરમસી.-

જોને જરા વિવેક વિચારી;
 કર શ્રવણ શિક્ષા મારી. જોને.
 રામ રૂઠ્યો કે દિવસજ ઉઠ્યો;
 નૈયત નિશ્ચે બદ્દેલી કાંતો
 બાળક બુદ્ધિ તારી. જોને.

માધો.--

બંધુ જીવો જરા વિચારી;
 પીડા નીરધનતાની ભારી. બંધુ.
 નૈયત છે સાચી નથી બુદ્ધિ કાચી;
 કરજ કરીને કરવું કારજ એ મોટી લાચારી. બંધુ.

ધરમસી.--

નાણું તો મળશે ટાણું નહિ મળશે,
 રતી આગર રહેશે નહીં શું બેઠો હિંમત હારી. જોને.

માધો.--

ગાંઠે જો નાણું નીત્ય છે ટાણું,
 રણ કરીને રાખી ઇજત કરી ફજેતજનારી. બંધુ.

ભાધઓ.--

દુહો.

લખીશું અમે કંકોતરાં, અમારા નામે આજ,
 લાખનું ધર થામે રાખનું, પછી કોની જામે લાજ.

ગાયન.

(ગઈ ગ્રીષ્મ. એ રાગ.)

નહીં ચાલે નહીં ચાલે, કર કારજ કહીએ તેવું;
 ભાધઓના ભેગું રહેવું,
 શું નથી કહે તુજ પાસે. કેવળ લોભી તું ભાલે,
 હવે નાકેથી શું થાસે, માની જ માઈ કહેવું. ભાધઓના.
 ધર ધરાણાં વેચી નાંખો, જે બળદ ઓછા રાખો,
 શું કાયરતાને દાખો; શું લાવ્યા શું લઈ જવું. ભાધઓના.

ગાયન.

રે બન્યા લાડવા, કેવા મજેના લાડવા,
 સારી પેટે ઝાડવા,
 એક બાળુએ ચુરમુ ઝુડાયછે, બીજી બાળુએ રાજીઆ કુટાયછે,
 રોતાં કાંણીઆંને છાનાં રખાય છે,
 અરે બન્યા લાડવા! અડા બન્યા લાડવા!
 ઓહો હો હો લાડવા! અડા મજેના લાડવા!
 લોક જમવાને જીથે ભરાય છે રૂડી પંગતો તુર્ન સમય છે,
 ઝટ પત્રાળાં પડીઆં અપાય છે; રે બન્યા લાડવા.
 દાળ આપી બાળકો મુંઝાયછે, શાક વટાણા ભજીઆં પીરસાય છે,
 (આંહી લાવ ચે અહીં!)
 લાડુ લાડુની ખુમો સંભળાય છે, રે બન્યા લાડવા.
 લઈ ટોપડા જીવાનીઆ ધાયછે, રૂડ સાકરના લાડુ લૂટાય છે,
 (લાડુ તમારે દાળ તમારે! પાપરી તમારે!)
 વગ વાળાને પહેલું પીરસાય છે; રે બન્યા.
 જશ પરાયે પૈસે લેવાય છે, દાગી દાગીને ખુશ પીરસાય છે.
 બંને વેળાનું ભેગું જમાય છે; રે બન્યા.
 આવ્યો ભાત કે ઉભા પગે થાય છે,
 ઢેડ પડતાં પણ નાંહી અભડાય છે,
 (એ ભાત લાવ ભાત! એ ભાત!)
 જમી પત્રાળાં ફાડી ઉડી જાય છે; રે બન્યા.

માધાની સ્ત્રી.- સોહિણીની ગઝલ.

આફત આવી શીરપર સ્વામી દેવે ધાર્યું શું હશે,
દુઃખ દાવા નળ સળગી ઉઠ્યો, શાંતિ કંઈ પેરે થસે; આફત
બહાલાં વેરી થઈને બેઠાં, મલકાઈ મનમાં હસે,
ખાઈ પીને ખસી ગયાં સહુ, બોલાવે ના ખોટે મસે. અફત.
હરી હરી આ કષ્ટ કારમું, જો તું ખસેડે તો ખસે,
સ્હાય સવેળા આવો વિઠ્ઠલ, વાત નહિ તો વહી જસે. આ.

મરાઠી સાખી.

બાપા બેઠા રામને ખોળે બાબુ કરે છે તૈયારી,
કાકા જસે ઘડું કાઠા બરવા કીરમત દેળે ચારી;
જાયે બારમું સંધાઈ થાયે કેવી મઝા ભાઈ.

માધાની સ્ત્રી—

હીત વિચારી સાસરે જાઓ કર્મ કથા સંભળાવો,
સ્હાય કરસે રહેજે સ્વામી સંકટ સધળું સમાવો;
ભાવો થંકા નહિ હૃદયે શાણા શીદને સરભાવો.

છંપો.

હીક નીચની સેવ સદા કરજોડી રહેવું,
હીક જઈ કરવો વાસ સીંહના ત્રાસને સહેવું,
હીક મોતની નીંદ વિના મુક્તે વેચાવું,
હીક શત્રુસંતાપ હીક ત્રિદેશે જાવું,
વળી હીક હાડનું ચૂર્ણ જો કરે ધંટીમાં દળી;
પણ ધિક્ક વાચવું સાસરે અમર મુખ નીચું કરી.

માધાની સાસુ—(હું પ્રેમની ભેગણ—એ રાગ.)

તું કેમ આવી રાત્રીમાં કહે પુત્રી તું મારી.

કહે પુત્રી તું મારી, દીશે દુખમાં દુખી બારી (૨)

તજી શું જમાઈ માહરે કરી કુરતા કારી

બેટા પડ્યો શો વાંક આંખે અશ્રુનું વારી દીશે.

માધાની સ્ત્રી.—

મમ કર્મની કથની ખરે મહાકષ્ટ કરનારી,

મમ સ્વશુર પાછળ જમણમાં કરીયું કરજ બારી. ખરે મહા કષ્ટ.

દેવું કુંડુંખી બાપ દારણુ દુઃખ દે ટાળી.

મમ કંથ બાગોળે રહ્યા હું આવી દુઃખીઆરી. ખરે મહાકષ્ટ.

માધાની સાસુ.—

તું રો નહિં શાણી સુતા દુઃખ દષ્ટશું વિદારી,

કથતાં તમારું કષ્ટ તેમાં શરમ શુ ધારી. દીશે.

માઠ સાસુ.— ગાયન.

(મારી લાડકડીની લજ્યાને—એ રાગ.)

અમ સુત શમ સ્યાણા નીત્ય પધારજો રે,

દ્વિલમાં રજ દુખ નહિં ધરતા સેવા કહાવજો રે.

દુનીઆ તો દુખની ભરી પડે કષ્ટ વ્યવહાર,

કુલાઈ મળશે નહીં ફજેત ખીજવાર;

ધર્મ અમારો એજ છે લેવી તમ સંભાળ,

ધર્મ યહી તમ પુત્ર છો ધરું ન જુદાઈ લગાર;

કચવાશે નહિ કષ્ટમાં, નથી લેશ ઉપકાર,
અન્ય અવસર પર ખપ પડે લખજો વારંવાર.

માધો.—

માત તાત સમ વડીલ તમ, ધરં શિખામણુ ધ્યાન,
દુનીયાંના વ્યવહારમાં, વરતીશ રાખી ભાન.

માધાના ભાગ્યો.—

(મધુર ગુલાબ જોઈ--એ રાગ.)

ધમાલ્યા આવું અપમાન સહ્ય કેમ જાયે,
ધાવ વચન બાણ કેરો ખમ્યો નાહી જાયે;
અમે તો વેર લેશું જેમ એ પાયમાલ થાયે,
રોમે રોમે વેર વાપીયું સુજે ના કો ઉપાયે.
લખાવી પત્ર કાકાને તેડાવો જલદી તમે,
અમે તો વેર લેશું જેમ એ પાયગાલ થાયે.
તમે સહુનો વિચાર સાર ભર્યો લાગે મુને,
કદી ઢીલો થતો ના કહીએ છીએ આજ તુંને;
મગાવી દામ તોડી ચામ હામ ભુલાવીએ,
લેઈને લાજ એની માન સહુ મુકાવીએ.

દુહો.

ઘોડે ચઢીને આવીયો જાણે કાળ લઈ પાસ,
કોવરૂપ જોઈ કારમું માધો પામ્યો ત્રાસ
આવકાર આપ્યો અતી નામી મસ્તક પાય,
સામું પણ જોયું નહીં કુટીલ કાળનો રાય.

ગાયન.

(ધન્ય ધન્ય હે ઉસકો જગમે... એ રાગ.)

બક બક કર નહિ ચો પાજી

રજ દયા દીલે નહિ આવે.

શું ઢોંગ કરેથી થાયે મુજ પાસે તું નહિ' ફાવે,

હાય કાળ જાળ થાય શું સહી સકાય આ...

કર હરાજી પાજી તનની દુર અડીથી થા...બક૦

દુહો.

અભાગ્ય ઉજળે મનુષ્યનું કષ્ટ કથ્યું ના જાય,

માણેક મુંઠી ખોલનાં રખ્યા દ્રષ્ટે થાય.

કાળ ગતી વિચીત્ર છે આવ્યો ત્યાં ભોરંગ,

નાગ ડંથ થયો તે સમે વિષ વાપીયું અંગ.

માધો.--

૫૬.

સાચો બેલી છે પ્રિયે હવે કીરતાર,

ભક્તની ભીડનો છે એરે ભાંગનાર;

ધ્રુવ કુંવરને જોણે સ્થીર કરી સ્થાપ્યા,

પીડા પ્રેલાદની પણ એછે હરનાર.

સાચો.

મહેતાને માળા આપી આવી મંડપ માંહી,

મીરાં માંચેથી ટાળ્યો ભવ કેરો ભાર.

સાચો.

વિશ્વાસે રહેજે વહાલી વિકૂલ વરને તુંતો,

રાખે જેને રામ તેને કોણુ મારનાર.

સાચો.

અળગા સખંધી થયા આશા આપી કુડી,

ભૂંડી વેળાના બેલી બનોને આધાર.

સાચો.

કુહો.

પોલીસ ધાયો પાધરો બેડી લીધી હાથ,
 પકડી માધાને પછી કીધો મુસ્કેટાટ.
 નીર અપરાધે મારીયો જુવો સગાનો ઠાઠ,
 બે ગુને પકડાવીઓ દીક ઉતાર્યો ધાટ.

સોહીણીની ગજલ.

કહો ગુન્હો કર બેડી યાચુ બે ગુન્હે બાંધો નહિં.
 કસમ ખાઈ કહું છું સાચુ બે ગુન્હે બાંધો નહિં.
 કોણુ જાગ્યો છે સીતમગર બે ગુન્હે બાંધો નહિં.
 રહેમ કરો કાંઈ રંક ઉપર બે ગુન્હે બાંધો નહિં.

વકીલ.--

ગાયન.

(નસીબ ખુશતાં આજરે--એ રાગ.)

આજ આનંદ આનંદ અંગ ઉમંગ ન માય,	
હાથ સિકાર પડ્યો છે (૨)	આજ.
બેસી કોરટમાં ખાતો બગાસાં,	
આથા નહોતી તલબારરે.	હાથ સિકાર.
ધરધર ટાંચ્યાં બોડં વકીલનાં	
રંગ બેરંગી અપારરે.	હાથ.
ઝાઝે રાંકે થયો બોલોજ મોંધો,	
ધંધો મળે ન લગાર રે.	હાથ.
પહેલાં પૈસાથી ખીસો ભરવો,	
રૂવાળ રાખી ડીમાગ કરવો;	
એજ વકીલ હુંશીઆરરે.	હાથ.

